

**Погроза або насильство щодо
начальника за статтею 405
Кримінального кодексу
України:
кримінально-правовий і
кримінологічний аспекти**

Зміст монографії розкриває кримінально-правові і кримінологічні питання військового кримінального правопорушення за статтею 405 Кримінального кодексу України.

Розглянуті витoki кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо командира/начальника, суспільна небезпечність зазначеного військового кримінального правопорушення, здійснено юридичний аналіз складу вказаного військового злочину, проаналізовані його спеціальні питання кримінальної відповідальності.

Досліджені заход кримінально-правового характеру, що застосовуються до військовослужбовців, які порушили відносини підлеглості, застосували погрозу або насильство щодо командира або начальника. Розглянуті питання кримінологічної характеристики, запобігання вказаного військового кримінального правопорушення та протидія його вчиненню.

Видання розраховане для всіх, хто вивчає кримінальне право, кримінологію, застосовує їх та цікавиться проблематикою військових правопорушень. Чинне законодавство зі змінами станом на 1 січня 2024 року.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

КАРПЕНКО М.І., ФЕРЬЄВА Н.П.

**ПОГРОЗА АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО НАЧАЛЬНИКА ЗА СТАТТЕЮ
405 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВИЙ І КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ**

Монографія

КИЇВ - 2024

УДК 344.13 (043.5)

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету оборони України (протокол № 3 від 27 лютого 2024 року)

Р е ц е н з е н т и:

Курилюк Ю.Б. - доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, академік Національної академії наук вищої освіти України, начальник управління адміністративної юрисдикції Адміністрації Державної прикордонної служби України, полковник;

Матвійчук В.К. - доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, професор кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету “Одеська юридична академія”;

Прохоренко М.М. - кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри військового права та правоохоронної діяльності інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України, полковник юстиції;

Тимошенко В.А. - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри військового права та правоохоронної діяльності інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України;

Шкута О.О. - доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ.

Карпенко М.І., Ферьєва Н.П. Погроза або насильство щодо начальника за статтею 405 Кримінального кодексу України: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти : монографія / за заг. ред. М.І. Карпенка. Київ : Національний університет оборони України, 2024. 261 с.

ISBN 978-617-8268-23-7

Зміст монографії розкриває кримінально-правові і кримінологічні питання військового кримінального правопорушення за статтею 405 Кримінального кодексу України. Розглянуті витoki кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо командира / начальника, суспільна небезпечність зазначеного військового кримінального правопорушення, здійснено юридичний аналіз складу вказаного військового

злочину, проаналізовані його спеціальні питання кримінальної відповідальності. Досліджені заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до військовослужбовців, які порушили відносини підлеглості, застосувавши погрозу або насильство щодо командира або начальника.

Розглянуті питання кримінологічної характеристики, запобігання вказаного військового кримінального правопорушення та протидія його вчиненню. Видання розраховане для всіх, хто вивчає кримінальне право, кримінологію, застосовує їх та цікавиться проблематикою військових правопорушень. Чинне законодавство зі змінами станом на 1 січня 2024 року.

УДК 344.13 (043.5)

© Карпенко М. І., Фєрьєва Н.П., 2024

© Національний університет оборони України, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	5
ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	6
ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1	
ВИХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОГРОЗУ АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО НАЧАЛЬНИКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ	16
1.1. Витоки та генеза кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо начальника	16
1.2. Поняття та суспільна небезпечність злочину - погроза або насильство щодо начальника	23
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2	
ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 405 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	34
2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона складу злочину - погроза або насильство щодо начальника	34
2.2. Суб'єктивна сторона і суб'єкт складу злочину - погроза або насильство щодо начальника	53
Висновки до розділу 2	70
РОЗДІЛ 3	
СПЕЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОГРОЗУ АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО НАЧАЛЬНИКА	73
3.1. Кваліфікуючі ознаки злочину, передбаченого ст. 405 Кримінального кодексу України	73
3.2. Розмежування злочину, передбаченого ст. 405 Кримінального кодексу України, з іншими суміжними злочинами та військовими адміністративними правопорушеннями.....	84
3.3. Порівняльно–правова характеристика злочину погроза або насильство	

щодо начальника за Кримінальним кодексом України та кримінальним законодавством окремих зарубіжних держав	96
Висновки до розділу 3	106
РОЗДІЛ 4	
ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО–ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИН - ПОГРОЗА АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО НАЧАЛЬНИКА	109
4.1. Призначення покарання за вчинення військового злочину – погроза або насильство щодо начальника	109
4.2. Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину – погроза або насильство щодо начальника	134
4.3. Звільнення від покарання та його відбування за вчинення військового злочину – погроза або насильство щодо начальника.....	142
Висновки до розділу 4	148
РОЗДІЛ 5	
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО НАЧАЛЬНИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ / ПРОТИДІЯ ЗАЗНАЧЕНОМУ ВІЙСЬКОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННЮ.....	150
5.1. Кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо військового начальника	150
5.2. Причини, умови та запобігання / протидія військовому кримінальному правопорушенню – погроза або насильство щодо начальника	173
Висновки до розділу 5	183
ВИСНОВКИ.....	187
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	196
ДОДАТКИ.....	225

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

абз. – абзац;

арт. – артикул;

ВКП – військове кримінальне правопорушення;

в/ч – військова частина;

ДБР – Державне бюро розслідувань;

ЄКВЮ – Єдиний кодекс військової юстиції;

ЗС України – Збройні Сили України;

КВК України – Кримінально-виконавчий кодекс України;

КК – Кримінальний кодекс;

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України;

НГУ – Національна гвардія України;

НМДГ – неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

п. – пункт;

ст. – стаття;

СРСР (Союз РСР) – Союз Радянських Соціалістичних Республік;

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка;

УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка;

ч. – частина. 6

ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО

Шановний Читачу ! Ви тримаєте в руках результат наукового дослідження, автори якого здійснили спробу всебічно розкрити питання кримінально-правової і кримінологічної характеристики військового кримінального правопорушення, передбаченого статтею 405 Кримінального кодексу України, спрямованого проти командирів і начальників всіх рівнів, а також проти інших осіб, які виконують їх повноваження у зв'язку з виконанням ними обов'язків з військової служби. Диспозиція зазначеної правової норми формально юридично передбачає захист лише особи начальника. Тому в дослідженні акцентувалась увага на необхідності її доповнення терміном “командир”, оскільки чинне законодавство та інші літературні джерела свідчать про різне тлумачення термінів “командир” і “начальник”. Разом з тим, судова практика такого розрізнення не передбачає, тому обвинувальні вирокі судами проголошувались і тоді, коли погроза або насильство здійснювались проти командира.

З огляду на збільшення протягом 2014-2023 рр. кількості вчинених військових злочинів за статтею 405 КК України порівняно з 2013 роком та виявлення причин їх збільшення, автори наукового дослідження з позицій об'єктивності, неупередженості, достовірності намагались встановити і дослідити як елементи і ознаки складу цього злочину, так і його кримінологічну характеристику, проблемні питання кваліфікації злочину, кримінально-правову політику судів щодо тих військовослужбовців, які посягнули на принцип єдиноначальності, як основоположний у побудові і функціонуванні військових підрозділів і військових частин.

Аналіз всіх обвинувальних вироків, винесених судами України протягом 2011-2023 рр. за ст. 405 КК України, виявлених авторами в Єдиному реєстрі судових рішень України, дав можливість зробити достовірні висновки щодо тих завдань, які були поставлені як мета проведеного наукового дослідження і сформулювати пропозиції та рекомендації, що спрямовані на удосконалення кримінального законодавства в цій сфері, практики його застосування,

кримінологічної характеристики та запобігання / протидії погрозі або насильству щодо військового начальника.

Одним із результатів дослідження встановлено, що з початком у 2014 р. російської агресії проти України і її продовженням до цього часу, достатньо гостро позначилась проблема погіршення стану військової дисципліни серед частини військовослужбовців, призваних на військову службу під час мобілізації. Результатом цього збільшилась кількість погроз і насильства проти командирів і начальників зі сторони недисциплінованих військовослужбовців, суб'єктами вчинення яких у 95 % були військовослужбовці, призвані на військову службу під час мобілізації. Більшість потерпілих від таких посягань були особами офіцерського складу, що є одним із небезпечних факторів для військового правопорядку. Встановлено, що умисні насильницькі дії щодо командирів і начальників були обумовлені в першу чергу знаходженням правопорушників у стані алкогольного сп'яніння (53,31 %). Характерною особливістю військової дисципліни є беззаперечність покірності підлеглих військовослужбовців командирам і начальникам, підвищена відповідальність за порушення чинного законодавства в порівнянні з відповідальністю за службову провину інших громадян. Разом з тим, більшість винних осіб (58,44 %) у вчиненні злочину за ст. 405 КК були звільнені судами від відбування покарання – позбавлення волі на 5 років на підставі ст. 75 КК з випробуванням протягом іспитового строку. На нашу думку, враховуючи, що посягання здійснювалося на базовий принцип діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України – єдиноначальність, свідчить про недотримання принципу співмірності між суспільною небезпекою цього військового злочину, вчиненого під час дії у державі особливого періоду, і винесеними покараннями більшості засуджених військовослужбовців, що не сприяє запобіганню та протидії іншим військовим кримінальним правопорушенням.

Із всієї кількості проаналізованих обвинувальних вироків за ст. 405 КК України, лише у двох випадках офіцери початково допустили некоректні дії, результатом яких підлегли вчинили проти них злочин за ст. 405 КК України. У свою чергу командир / начальник як єдиначальники, інші військові посадові / службові особи органів військового управління і військового командування зобов'язані беззастережно дотримуватись законів, діяти в межах повноважень, якими вони наділені.

Сподіваємося, що здійснене наукове дослідження сприятиме подальшому розвитку кримінального права і кримінології у військовій сфері та надасть додатковий імпульс для вирішення практичних проблем даного напрямку. Автори висловлюють повагу і щирю вдячність шановним рецензентам рукопису монографії за конструктивні пропозиції і зауваження, що сприяли поліпшенню змісту цього видання, іншим колегам хто сприяв у виданні монографії.

Окремо висловлюємо слова співчуття та скорботи близьким і рідним доктора юридичних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України, академіка Національної академії наук вищої освіти України Валерія Костянтиновича Матвійчука, який 25 березня 2024 року передчасно помер. Вічна пам'ять йому і щира вдячність за його людяність та відданість юридичній науці.

СЛАВА УКРАЇНІ !!!

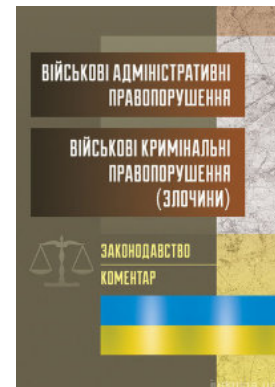
Книги, які можуть вас зацікавити

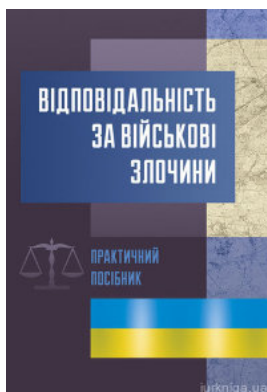
Злочинність у Збройних Силах України: кримінологічна характеристика та запобігання

Окопная война. Книга врага вражеской мовой

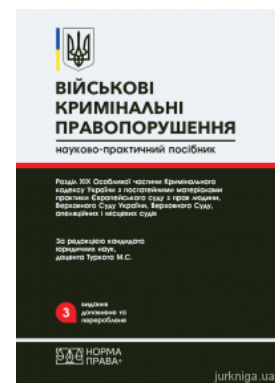
Військові адміністративні правопорушення. Військові кримінальні правопорушення. Законодавство.

Відповідальність за військові злочини

Військові злочини за законодавством України

Військові кримінальні правопорушення: Розділ XIX Особливої частини Кримінального кодексу України з постатейними матеріалами практики Європейського...

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт](#) →